

אומר הרב (עין איה שבת א פרק ב, כז הנ"ל):
 "בהשכיל את אמתת כח האחדות האנושיות",
 כשתהא מודעות לקשר שבין חלקי החברה, ותהא
 הכרה חיה בהשפעה ההדדית שבין חלק לחלק, "אז
 יובן ערך הצדקה וטיבה של מידת העניות הצריכה
 מאוד בעולם". אז יובן, שמלבד התועלת הגלויה
 של העניות להטבת המידות של נותני הצדקה, יש
 לעניות תפקיד גם במסגרת הקשרים הסמויים
 שבחברה. התפיסה החברתית
 האורגנית תביא להכרה "איך
 שאותן הפעולות המוסריות שישנן
 במציאות העניות", וקיימות
 בנפש העניים באופן טבעי, כגון
 "דכאות הלב, העדר ההשתררות
 וההתנשאות וכיו"ב", משתרשות
 על ידי העניים בחברה האנושית,
 ומעניקות לה מידות שהיא נזקקת
 להן מאוד וסובלת רבות מחסרוֹן.

התכונות המצויות בנפש העניים מאזנות את
 המעמד המוסרי של החברה הכללית — דכאות
 לבם של העניים מעדנת את הגאווותנות והיהירות,
 והרגשת השפלות והעדר ההתנשאות שבנפשם,
 מרככת את הנטיה לשתלטנות ומחלישה את
 הגסות והאלימות הפושות בקרב החברה
 האנושית.

מלבד ההשלמה המוסרית והטבת המידות
 שמסבבת מציאות העניים בחברה, ישנה תועלת
 חשובה ממצאות העניים גם בתחום המעשי. הרב
 (עין איה ברכות א פרק ג, א) מציין, שהעבודות
 שבהן עוסקים רבים מהעניים מביאות תועלת
 "לכמה מלאכות כבידות ובזויות, שהן ממשלימי
 המציאות". ישנן מלאכות קשות, נמוכות ובלתי
 נעימות, שהאנושות זקוקה להן בהכרח כדי
 להתקיים, אך למרות זאת, קשה למצוא אנשים
 שיעסקו בהן מתוך לקיחת אחריות ומתוך
 התמסרות לקיום העולם. להיפך, רוב בני האדם
 נוטים לברוח מהן, "ואלמלא העניות לא היה מי
 שיעשם".

הרב מדגיש (עין איה ברכות ב פאה ב), שהתועלות
 שמנינו עד כה אינן ממצות את כל התפקידים
 שהעניים ממלאים בחברה, ואינן כוללות את
 מלוא תרומתם לבנינו של עולם; אלו רק תועלות
 שאנו מסוגלים להכיר בהן ולהבינן, אך "כאלה",
 ישנן ודאי עוד "טובות רבות בלתי ידועות לנו".
 לעתיד לבוא ודאי יתגלו לנו חלק מהטובות שפעלה
 העניות, אשר נסתרות מעינינו כיום, ונבין טוב
 יותר כיצד היא תרמה להשלמת הצורה האנושית.

תכונות הנפש. וראתה החכמה האלוקית שהדרך
 הטובה ביותר להביא את בני האדם לתיקון
 התכונה המוסרית שלהם, לעדינות המידות,
 לחמלה, לרחמים ולאהבת הבריות היא על ידי
 יצירת העניות. על כן אומר הרב (עין איה שבת
 ב פרק ו, מו): "מידת העניות צריכה להמצא
 בעולם" כדי "לחבר את הבריות זה לזה בקישורי
 רחמים ואהבה". מציאותם של אביונים קשי יום

בחברה, מעוררת את רחמיהם של
 הסובבים אותם, וגורמת להם
 לגלות אהבה ונדיבות. על כן דואגת
 ההשגחה האלוקית שתמצא
 בעולם העניות בדיוק "כפי אותה
 המידה הדרושה לארץ", כלומר
 "לעולם בכלל", כדי "לעורר את
 הכח של נדיבות לב ושל חמלה
 טהורה על ידי השפעתה".

מציאות העוני בחברה האנושית
 פועלת רבות להטבת מידותיו של האדם ומאפשרת
 לו להוציאם אל הפועל באופן ממשי, כפי שמסביר
 הרב (עין איה ברכות ב, פאה ב):

"מידת העניות, ודאי כמה מידות טובות נמשכות
 ממנה", כגון: "הטבת המידות האנושיות וריכוך
 קושי הלב, ועצם נטיית ההתנדבות" — הנדיבות,
 "וההשתתפות בצערו של חברו", הנקנים בנפש
 אפילו מעצם המפגש עם דלותם של העניים,
 עם מסכנותם וסבלם. מפגש זה מרכז את לב
 האדם מקשיותו, מביא את האדם להזדהות עם
 מצוקותיהם של העניים ומעורר כלפיהם רחמים
 וחמלה. אך רגשי הרחמים וההשתתפות בצערו של
 הזולת לא היו יכולים לשרות בלב האדם באמת,
 בלי שהיתה לו יכולת לממשם בחייו. מידת העוני
 מאפשרת למידות היקרות והחשובות הללו גם
 לצאת אל הפועל ולתקן באופן ממשי את מעמדו
 המוסרי של האדם.

נמצאנו למדים, שלא הרחמים נוצרו למען העניים,
 אלא העניים נוצרו למען הרחמים. הקב"ה יכול
 היה לפרנס את העניים גם מבלעדי הרחמים שלנו,
 אך למעננו הוא הטיל זאת עלינו, כדי לחנך אותנו
 ולשכלל את מידותינו, כדי לעורר בנו רגשי חמלה,
 אהבה ורחמים, החיוניים לשלמות נפשנו.

מציאות העוני בעולם משפיעה על הטבת המידות
 האנושיות באופן נוסף. מלבד ההשפעה הגלויה
 הצומחת מהמפגש עם דלותם של העניים
 ומהתמיכה בהם, עצם קיומם של העניים בעולם
 מסבב השלמה לאנושות גם באופן סמוי. על כן

הדרך הטובה ביותר
 להביא את בני אדם
 ואת העולמות כולם
 לתיקונם השלם,
 היא על ידי יצירת
 סדר חברתי
 שיכלול עניים ועשירים.